

Foto: S. MARTÍ

Reportatge

Just M. Casero, biografia d'un naufrag

Miquel Torns

Itinerari d'un excel·lent navegant a qui un naufragi desafortunat, ara fa un quart de segle, va impedir arribar a port

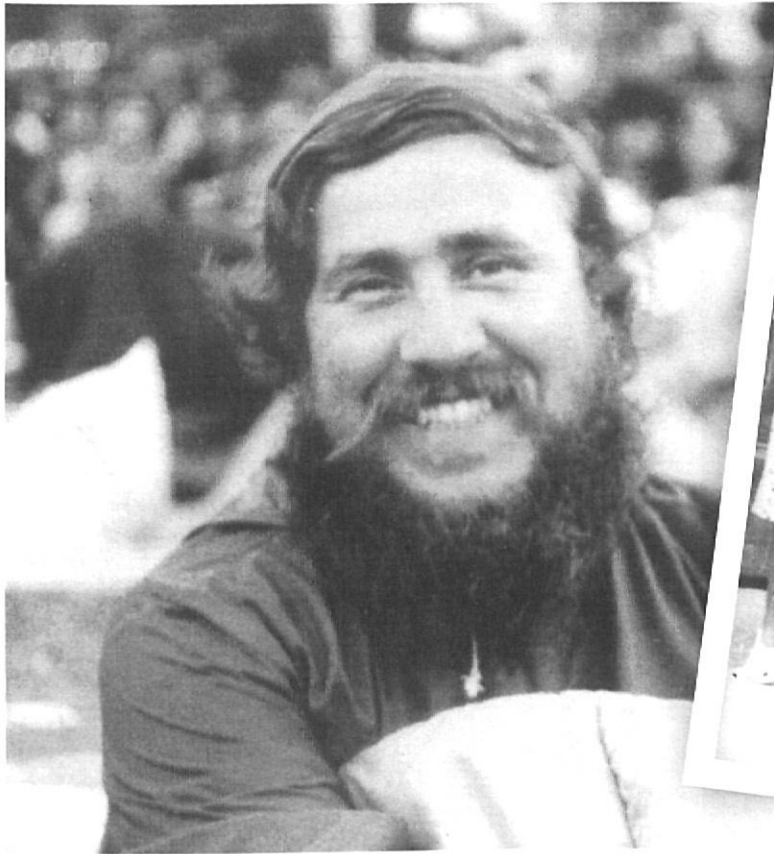
«Jo vaig començar a ser català un matí de primavera, l'any cinquanta, pocs dies abans de fer el meu quart aniversari de permanent exili, fill de patriotes nòmades.

»L'arxiu familiar, més aviat escàs en testimonis, guarda amb zel una fotografia commemorativa de la nostra presa de possessió de Catalunya. Sis personetes, morenes, color de terra estrangera, roba aprofitada... Els grans -el pare, la mare i la tia-, amb una certa esplendor dels millors temps. I tan desgraciats que eren aquells dies! Els petits -en Josep, la Darlinda i jo-, viva imatge de les possibilitats econòmi-

ques de la família: espartenyets de roba, rentades per tercera vegada; uns pantalonets subjectats per uns elàstics de roba; i una samarreta de coll rodó, de tercera mà, amb les corresponents puntades a l'aixella. Aquest era el primer jo: l'honorable Just M. Casero.

»La gent no s'estranyava pas de nosaltres. Érem tanmateix una estampa vulgar en la Catalunya d'aquells dies. La tribu dels immigrants en aquest nou continent.»

Amb aquestes paraules Just Manel Casero iniciava un manuscrit autobiogràfic que el seu col·lega i amic Jaume Guillaumet reproduïx en la magnífica *Memòria de Just*, un retrat exhaustiu de la persona, el periodista, el polític, l'activista social

Es compleixen 25 anys de la mort de Just M. Casero (Madrid, 1946-1981).

En Just (a l'esquerra) amb pares germans i tia, acabat d'arribar a Figueres, 1950.

en què es va convertir en els trenta anys que va viure a terres gironines. Després de molts intents i papers escampats amb esbossos biogràfics, va ser finalment Jaume Guillamet qui, l'any 1999, després d'examinar i posar ordre a la gran quantitat de material escrit, inèdit o publicat, que va deixar Casero, va presentar la seva biografia més completa. Moltes de les dades que utilitzem en aquesta semblança del personatge han sortit del llibre de Jaume Guillamet; vagi per endavant l'agraïment.

Just Manel Casero va néixer el 5 de juny del 1946 a «Rossio ao sul do Tejo, Abrantes», una població portuguesa a la qual s'havia traslladat clandestinament la família l'any 1941, fugint de la manca de treball i la misèria que regnaven a l'Extremadura dels seus pares (José i Obdulía) i a la major part de la península. Quatre anys després van decidir tornar a Espanya, pel desembre del 1949, i després de passar per Càceres i veure que les coses continuaven igual o pitjor, van decidir traslladar-se a l'altra punta, en diagonal, de la península, seguint les passes de l'oncle Domingo, un germà del seu pare que s'havia instal·lat en una ciutat propera a la frontera amb França anomenada Figueres.

Les misèries i penalitats que va passar la família –els pares, la tia Rufina, i els cinc germans: Josep, Just Manel, Darlinda, Maria Gràcia i Eulàlia– no són cap excepcionalitat: és la història

de moltes famílies que es van veure empeses per la misèria i altres raons a deixar la seva terra i buscar una vida millor en llocs distants i desconeguts. La diferència està en el fet que, *a posteriori*, Just Manel Casero ho va mastegar, ho va pair, ho va entendre i ho va saber posar en paper amb la prosa lúcida, fina i gens barroca d'un cronista excepcional.

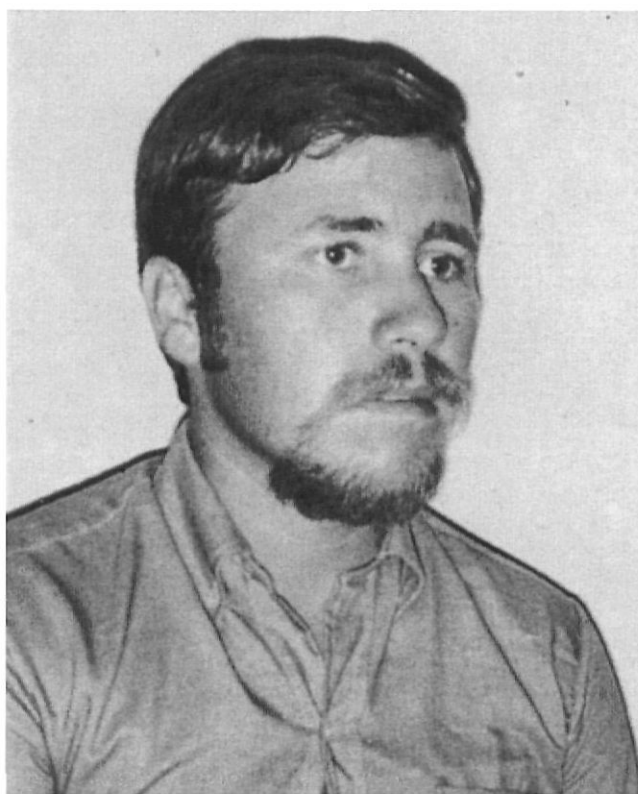
«No hi havia lloc als suburbis. D'això nostre no se'n podia dir casa, ni barraca. Una cova –com cavernícoles– que havia servit de refugi per la guerra. Fèiem la vida al carrer, i el forat ens servia principalment de dormitori. Aquell temps la gent ens planyia, però sense gaire insistència. La nostra situació no era pas ni més bona ni més dolenta que la de molts. El que calia era treballar, procurar subsistir, al marge del lloc de residència.

«Era un refugi ben situat. Ara és una zona residencial, tot allò. Els temps transformen el paisatge. El final dels burros, a tocar la nacional II, quedava aïllat per una barrera d'arbres i uns jardinetes. En l'ample descampat –allà acabava la ciutat– s'hi feia el mercat del bestiar del dijous. En un racó hi havia un gran safareig públic per rentar les dones i una rampa per carregar els animals als camions i als carros.

«No hi havia ni aigua ni llum, ni cap servei relacionat amb civilització o progrés. N'estàvem al marge, encara, i durant uns quants anys, per a la nostra comunitat les nits serien llargues i

Adolescent, al seminari de Girona.

La primera barba, en un retrat de joventut.

profundes. Únicament ens hem sentit acompanyats d'estels, en aquelles hores de solitud... Quant a la casa, aviat ens va esdevenir el principal problema. Les pluges filtraven pel sostre i les parets del túnel, i tot era una humitat. De tant en tant es produïen enfonsaments parcials a la galeria o a la boca d'entrada. No arribo a comprendre com podia ser habitable. Ningú no ens en treia perquè realment no hi havia altre lloc.»

El pas pel seminari

La intervenció d'un capellà (sempre n'hi ha algun, en les històries de postguerra) va fer que aquell parell de marrecs, la Darlinda i en Just, que es passaven el dia al carrer, entressin a l'Auxili Social, l'escola dels més pobres. El gran, Josep, estudiava a les Escoles Nacionals. Aquí, de la mà de Mn. Lluís, va ser on es va desvetllar una de les característiques essencials de Just: les ganes d'aprendre, la curiositat i la capacitat intel·lectual que el convertiren en un estudiant modèlic.

Tot i això, dels primers dies d'internament en guardava records tristos, de llargues hores plorant aferrat a la mà de la seva germana. La força del supervivent va fer que l'adaptació fos ràpida i ben aviat arribaren els amics, les boles, les baldufes i els combats de boxa.

Un dels paràgrafs més interessants, a la meua manera d'entendre, d'aquest esbós autobiogràfic de Just és el següent: «A la barraca vivíem una època de contrastos. Les nits d'hivern eren tristes. Sense llum; amb una espelma i un foc a terra, o un llum d'oli, no ho sé. La descoberta dels llums de carbur va donar una mica més d'esplendor a la nostra soledat. Aquells temps van coincidir amb la més gran descoberta personal: la pròpia consciència dels fets. Les coses ja no *passaven* simplement. Ara *em passaven* a mi. Aquest protagonisme reduïa la geografia dels problemes; però eixamplava la contemplació de les coses».

La progressió «natural» dels immigrants es va anar produint segons les passes establertes: de la cova es va passar a la barraca, i d'aquesta al suburbi, als Caputxins, en una nau industrial

El 1976, durant la segona manifestació per l'Amnistia i l'Estatut a Barcelona, una bala de goma de la policia, li va fer perdre la visió de l'ull dret

AHMG (CRDD)

Ferit per la bala de goma, en un dibuix d'E. Marquès.

compartida amb nombroses famílies d'immigrants («Els dèiem "murcians" o "els de Caniles", per un poble de Granada», recordava Jaume Guillaumet a les planes d'*El Punt*). L'arribada al suburbi dels Caputxins representava un esglaó més en aquesta llarga escala cap a la dignitat. En Just també feia la seva pròpia progressió, i de la mà de Mn. Lluís va passar al Seminari (l'Hotel Pujades, per als seminaristes), on va destacar pels seus *meritissimus* (la nota més alta). Allà va ser company de classe i amic de molts dels personatges que actualment ocupen càrrecs importants en la vida pública de la ciutat de Girona i, després d'algunes crisis per culpa del cor i les faldilles que van fer trontollar la seva vocació sacerdotal, ho va acabar deixant nou anys després d'haver-hi entrat, quan n'hi quedaven tres per acabar. En Just, però, va ser un home profundament religiós, crític amb el tarannà oficial de l'Església però d'una fe indestructible.

El gener del 1986, Modest Prats ens retratava el Just seminarista amb aquestes paraules: «Veig la cara d'un jovenet que em mira amb uns ulls tímids, tocats d'una lleugera ombra de tristesa.

Sergio Biondi

El 1979, dos anys escassos abans de morir.

És assegut al primer banc d'una aula del Seminari Menor on jo, que m'estreno de professor, m'escarrasso il·lusionadament per iniciar aquells nois en els secrets de la "teoria i tècnica de la literatura". En Just era un alumne aplicat i brillant. Encara avui reconeixeria la seva lletra arrodonida i amb alguna cua fantasiosa. Escrivia bé i, en tot cas, calia ensenyar-li a controlar les excessos lírics a què són tan propensos els adolescents, que s'enamoren amb facilitat de les paraules».

Hi va entrar amb onze anys, i a poc a poc va anar forjant la seva vocació literària, que el va dur primer pels camins de la poesia i finalment cap al periodisme. Del 1960, amb 14 anys, daten les primeres narracions guardades en fulls de llibreta, amb lletra infantil i correccions de M. Prats. Va guanyar 200 pessetes en un certamen literari de la congregació i als estius, a casa, escrivia amb detall tot el que feia. Hi havia febre literària.

La deessa de la Fortuna no va ser misericordiosa amb Just Manel Casero. Si per un costat el va dotar d'unes capacitats notables per sortir del camí que tenia marcat un fill de la immigració de

Els gitanos

El meu primer contacte amb els gitanos de Figueres i els de tot el món el vaig fer pels anys cinquanta. Tot just era un vailet, acabat d'arribar d'Extremadura amb la meua família. Nosaltres, emigrants de la misèria a la pobresa, no ens diferenciàvem pas gaire, ni en la forma ni en el fons, d'aquells altres noiets, més morenots, amb els quals ens retrobàvem cada dia a les classes i als menjadors d'Auxili Social. Unes monges amb massa paciència intentaven de fer-nos aprendre els quatre rudiments d'algun llibre que semblava també emigrat. Tenia quatre anys aleshores.

Com a estudiants, els gitanos eren un cas d'allò més desesperat. Tenien aquells meus amics d'infància dues menes d'al·lèrgies: mantenir l'atenció sobre un llibre o una llibreta, i estar-se gaire estona entre quatre parets. De la primera al·lèrgia, podria explicar-vos el cas d'un amic -gitano- que va estar anant cinc o sis anys a l'escola, amb més campanes que hores de classe, i en va sortir sense saber res de res. Després, com que els seus germans llegien i escriviem bé, ell també va aprendre'n, per pròpia iniciativa, ajudat pels *tebeos de hazañas bélicas* i les novel·letes de l'Oest. (En general, els és més fàcil de llegir. Si mai us confien la lectura d'una carta d'un amic o familiar, tindreu treballs a desxifrar aquelles menes de coses amb les quals volen traduir paraules).

De l'altra al·lèrgia, la claustrofòbia, guardo bon testimoni de les escapades del col·legi, quan escalava les tàpies i passava per damunt dels teulats. Era tot un alliberament que nosaltres, els qui dúiem una altra sang al cos, hauríem també realitzat, si no fos que a casa ens esperaven un pare i una mare amb un altre sentit de llibertat.

ACTINI

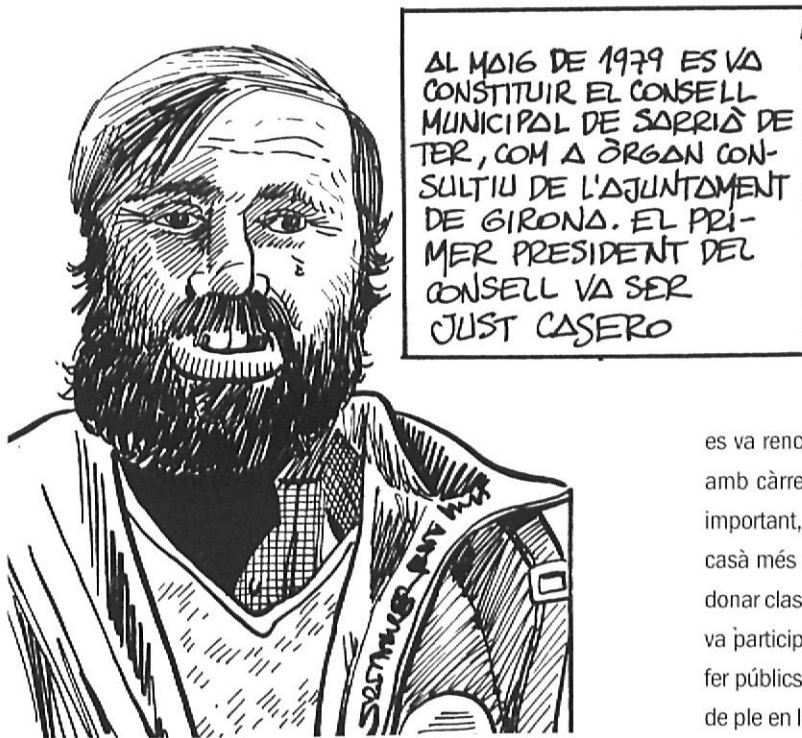
ACTINI

Malgrat aquests defectes, aquells gitanoets, avui casats i emmainadats, reconec que eren uns amics formidables. Eren alegres, fidels; et defensaven. Si un gitano et protegia, podies estar segur entre ells. Era, fins a cert punt, un predomini de la seva naturalesa forta, alegre, sobre la nostra vitalitat, encaminada per una societat diferent cap a una consagració a l'estudi i l'ordre.

En aquelles classes d'Auxili Social començàvem a ser diferents, ells i nosaltres. Quan arribava Nadal, nosaltres repartíem el temps entre les misses, els actes de l'escola i la companyia dels de casa. Ells agafaven un grapat d'estampetes -de difunts, de sants, de la Verge, del nen Jesús- i anaven de porta en porta, aplegant propines. De la vida i de les coses, en sabien pla més que tots els payos junts. També per aquests dies, en una petita representació de Nadal que fèiem a l'escola, l'únic paper que podies oferir a un gitano era el d'aquell pastor amb la simbomba que, quan arribava a adorar, havia de cantar una cançoneta flamenca. Ell, sense voler-ho, esdevenia més important que la mateixa Verge o sant Josep. En definitiva, si nos fos que allà tots érem pobres, ell hauria estat la personeta del món més idèntica a aquells pastors de Betlem...

Just M. Casero

[Fragment d'un article publicat a *Presència*, 26/12/1970]

Una vinyeta de Ricard Soler per a *La història dels pobles en còmic*. Sarrià de Ter, 1997

postguerra, per l'altre la roda va girar violentament cap al costat de les penúries i el va posar davant de proves doloroses. La mort del seu pare, l'any 1964, quan tan sols tenia 52 anys i aportava l'únic sou segur de la família, en va ser una. En Josep era a la *mili*, la Dardinda cosia en una sastreria i les altres dues germanes eren petites. En Josep era l'únic que podia aportar un sou a la família, i després de passar per tots els certificats imaginables va aconseguir un permís indefinit. En Just a l'estiu va treballar de paleta a la costa, però el setembre va tornar al seminari.

Durant set anys, explica Jaume Guillamet, el seu company de banc a l'aula i a l'església va ser l'olotí Arcadi Calzada. També va coincidir amb Carles Gri, Josep Rovira, Dàrius i Jesús Rahola, i amb alguns figuerencs com Joan Castell, Joan Torras i Jordi Caixàs. Cap d'ells es va ordenar, com tampoc Anselm Constans ni Joan Dalmau. N'hi va haver que sí que ho van fer, com Pere Carreras, Jaume Perich i Martirià Pla, i d'altres, com Manel Palahí i Mateu Valls, van deixar el sacerdoci posteriorment. De quaranta-un que havien començat junts, se'n van ordenar sis. El dilluns 25 d'abril de 1966 Casero va escriure a casa per comunicar-los el pas que es disposava a donar.

En Just periodista

En Just tornà a Figueres i, després d'algunes feines d'administratiu, va entrar a treballar de locutor de Radio Popular, que dirigia Manel Pont. Aquest, al mateix temps, li va fer de pont per entrar en el món de les colònies de vacances i de les activitats juvenils, a les quals va

destinar, per vocació pedagògica, una part molt important del seu temps. Va encetar la seva singladura periodística escrivint al setmanari *Vida Parroquial*. Al cap de no gaire temps (amb la *mili* pel mig) va arribar a ser-ne el president, i la publicació

es va renovar i va adoptar el nom de *Setmanari V.P.* A l'emissora, amb càrrec fix, Casero va fer equip amb Jordi Vallmajó i, el més important, es trobà amb Maria Mercè Gumbau i Reynalt, amb qui es casà més endavant. Ella formava part d'un grup que s'ocupava de donar classes als gitanos del barri del Bon Pastor, i en Just també hi va participar. La premsa i la ràdio eren dos mitjans excel·lents per fer públics els problemes socials que patia Figueres. Es va implicar de ple en les activitats del barri, on els inquilins dels Albergues continuaven vivint molt precàriament. El futbol no li era aliè, i va arribar a jugar amb el Peralada, un dels bons equips de la comarca.

Amb la feina a la ràdio i al setmanari no en feia prou per les garrofes, i això el va empènyer a tornar a Girona com a secretari del Servei de Colònies de Vacances de Caritas, amb alguna feina afegida per completar la jornada. Narcís Palahí, germà d'un antic company de seminari, era el seu cap al Servei de Colònies i accionista, al mateix temps, de DECSA i UNEPSA, empreses d'obres públiques, de perforacions i voladures. D'entrada va treballar a la pedrera de calç de DECSA, al barri del Pont Major, fins que uns mesos més tard va entrar a les oficines d'UNEPSA. Maria Mercè no va tardar a seguir-lo per entrar a treballar a l'escola d'art de La Farga, al peu de la catedral.

A través del *Tele/èxprès*, on escrivia com a corresponsal de Figueres, Casero havia conegut Narcís-Jordi Aragó i Pius Pujades, peces claus de la revista *Presència*, a la qual es va incorporar ràpidament. Narcís-Jordi Aragó va fer un esbós d'aquesta etapa a les planes del *Punt Diari*: «Quan en Just Casero debutava tímidament a *Presència* com a J.M.C, el 26 de setembre del 1970 (era la crònica d'un recital de Raimon a Figueres), no podíem endevinar que deixaria una de les empremtes més profundes en la trajectòria de la revista [...] A la llista realment espectacular de les seves col·laboracions, signades personalment o amb el pseudònim de Juli Vert, hom hi troba pràcticament tots els gèneres: l'entrevista, el reportatge, l'informe, el dossier, l'article, la crònica, la nota, l'apunt, el conte i, també, la columna setmanal titulada "La Pipa", precedent clar del que seria el "Quiosc" a les planes del *Punt*

El regidor Just M. Casero, al saló de sessions de l'Ajuntament de Girona.

Diari... En Just va viure amb molta intensitat les inquietuds i les emocions de la transició, i tenia pressa per aplicar nous models polítics a la vida interna del setmanari. Compartia aquests plantejaments amb altres col·laboradors, però els seus acostumaven a ser els més radicals en el contingut i els més durs en la forma d'exposició [...] Quan va ser l'hora de discutir aquestes tesis en el Consell, en Just les va defensar a cara descoberta. En comprovar que la votació era adversa a la seva proposta, es va acomiadar i se'n va anar. Tots els qui, aquell dia de 1977, el vàrem veure alçar-se i marxar, vam restar sorpresos pel seu gest que ens feia perdre un company sense perdre un amic.»

Articulista i polític

Una proposta d'Edicions 62 a Narcís-Jordi Aragó, arran de la suspensió corporativa de la revista *Presència*, per escriure un llibre sobre Girona, va portar Casero a participar en la redacció del *Girona, grisa i negra*, un llibre que va tenir un impacte significatiu a la ciutat. Es va presentar el maig del 1972 i ben aviat en va caldre una segona edició.

A banda del periodisme i l'activitat social, comenta Guillamet, la política el va anar absorbint al llarg del 1976. Un any abans ja havia participat en la fundació de l'Assemblea de Catalunya de les Comarques Gironines i s'havia incorporat al primer nucli gironí de Convergència Socialista de Catalunya, al qual es va lliurar de ple.

El 8 de febrer de 1976, juntament amb molts altres gironins i catalans de tots els racons, Just M. Casero va participar a la segona manifestació (la primera havia estat el diumenge anterior) per demanar «Llibertat, Amnistia i l'Estatut d'Autonomia». Una vegada més la roda de la fortuna li va ser adversa, i una bola de goma disparada per la policia li va encertar de ple en un ull. De la peripècia, llarga i extensa, en va deixar unes planes escrites que reproduïx Guillamet en el seu llibre, en les quals es relaten fil per randa els fets que el van portar a perdre la visió d'un ull. L'últim paràgraf és el més estremidor: «Un mes i mig després de l'accident, les condicions de vida al meu voltant s'han fet particularment dures. He radicalitzat el meu pessimisme. En tots els aspectes. Segurament d'una manera més violenta i negativa amb aquells que s'han manifestat més predisposats a comprendre'm i ajudar-me. El drama, a casa, en aquest sentit, comença a ser preocupant, per la meua trajectòria, pròxima a la neurosi. I no sé què fer. Potser em caldrà canviar de consulta, passar de l'oftalmòleg al psiquiatre. L'acumulació de la repressió està produint en mi un trencament de l'equilibri. M'esgoto a mi mateix».

En aquestes circumstàncies, la solidaritat dels pares de la guarderia Natzalet, a la qual havien dedicat tants esforços, fou fonamental per facilitar a la família (ja que tenien els seus dos fills i la Mercè no conduïa) la resolució dels assumptes pràctics. L'Assemblea Democràtica de Girona va aconseguir diners per afrontar les despeses mèdiques.

El 23 de setembre d'aquell 1976 en Just va participar, junt amb altres oradors encapçalats per Joan Raventós, en el primer míting de Girona, l'anomenat Míting de la Llibertat, organitzat pels socialistes en el Pavelló Municipal d'Esports. Eren anys d'intensa activitat política. El desembre es va celebrar l'acte fundacional del PSC(C). Mitings, reunions, viatges amunt i avall omplien l'agenda d'aquells anys. L'11 de gener del 1977 morí Josep Pallach, líder del PSC-Reagrupament, i s'inicià el procés que va acabar conduint a un sol PSC, coalitzat amb el PSOE. En el congrés fundacional del partit, el juliol del 1978, en Just, evidentment, també hi era.

Després de les primeres eleccions democràtiques del 15 de juny, va desaparèixer del primer pla i es dedicà a tasques organitzatives i altres activitats, com la presidència de l'Associació de Veïns del Pont Major. En les primeres eleccions municipals a la ciutat de Girona, amb l'independent Joaquim Nadal de cap de llista, va tenir un paper destacat en l'organització de la candidatura, juntament amb l'antic pallaquista Jaume Curbet. Casero va passar a

Tot i haver-lo dotat d'unes capacitats notables per sortir del camí que tenia marcat com a fill de la immigració, la fortuna no va ser misericordiosa amb ell

presidir el grup socialista a la Diputació Provincial, amb l'objectiu principal d'acabar amb una institució que es considerava obsoleta i hereva del franquisme, un objectiu fracassat i que amb el pas del temps els partits han deixat de banda, en comprovar que la Diputació podia ser prou útil als seus propis interessos. Joan Torres i Culubret destacava, poc després de la mort de Just Casero, el paper que aquest va exercir com a responsable de Sanitat de la Diputació enmig d'aquella primavera socialista, en aconseguir que la primavera també arribés al Psiquiàtric de Salt, i que el Manicomi deixés pas a un Centre d'Atenció de Malalts Mentals de referència a Catalunya. Torres recordava les freqüents visites de Casero al Psiquiàtric, sense cotxe oficial, en el seu Simca 1200 i pendent de l'hora de recollir els fills a l'escola.

El 18 de maig de 1979 va ser nomenat regidor delegat i president del Consell Municipal de Sarrià de Ter. El 10 de setembre del 1980 va intervenir com a president del Consell en sentit favorable a remetre a la Generalitat la documentació relativa a les annexions de Salt i Sarrià, una ferida encara recent, per tal de realitzar una consulta popular i proposar al Parlament les solucions adequades. No podia mancar el projecte d'una revista en el seu pas per Sarrià, i d'aquí va néixer *Poble*.

«Quan tothom, amics, companys, espavilats i entesos, només havien sabut arrufar el nas i somriure, tot esperant que fos un altre qui es carregués els neulers d'un mal negoci sense més futur que alguna xerrada d'amics que fan volar coloms tot esperant el cafè, en Just va saber dir, simplement: estudiem-ho». Amb aquestes paraules Pius Pujades explicava la incorporació de Just en el projecte d'un diari català, democràtic, professional i independent de les comarques gironines. «Sense deixar la seva feina», continua Pujades, «en Just va dedicar totes les hores de lleure a preparar el projecte. Va fer-ho tot, des d'escriure les memòries fins a repartir els cremats de rom». Després de l'*espantada* d'un any enrere, Just tornava al local de *Presència* per explicar, juntament amb Pius Pujades, el projecte d'un diari en català.

Finalment va deixar la feina. Després de nou anys a UNEPSA va passar a dedicar-se de ple a la gestió del nou diari com a delegat i gerent. Per Fires va sortir un número de promoció, dirigit per Jaume Guillamet, i per Nadal un altre, amb Jordi Negre de director. Finalment el *Punt Diari* va sortir al carrer el 24 de febrer de 1979, amb la Constitució aprovada i a punt per a les segones eleccions democràtiques.

El diputat Just M. Casero, al saló de Plens de la Diputació de Girona.

A final d'estiu Just Casero deixà el càrrec de gerent del *Punt* per dedicar-se exclusivament al treball polític. Els primers temps del diari van ser convulsos, i en més d'una ocasió Casero va expressar la seva sensació de fracàs. Assumint la seva part de responsabilitat, va posar el seu càrrec a disposició i s'incorporà al periòdic com a col·laborador. Del seu treball periodístic destaca la columna diària «Quiosc», publicada entre el 7 de gener i el 21 de desembre de 1980, articles de referència per a molts en aquella època i en què, com assenyala Guillamet, «hi trobem més madura i esmolada la ploma de "La Pipa"».

En el «Quiosc» del 5 de desembre del 1980, a la manera d'un dietari, Casero comentava la possibilitat que tingués hepatitis, però que calia esperar els resultats de les anàlisis. A partir d'aquí les coses es van precipitar i el càncer va acabar definitivament amb la seva vida el 31 de gener de 1981, a les 0.30 hores.